

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

વિશ્વનાથ ઝુનઝુનવાલા

વિરુદ્ધ

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય

૧૬ એપ્રિલ, ૨૦૦૪

[એસ. રાજેન્દ્ર બાબુ અને જી. પી. માથુર, જસ્ટિસ]

યુ. પી. સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૪૮:

કલમ ૨(અઅ) અને ૨૮-એ(૧) – "ધંધો" – તેના સંબંધમાં કોલસાની આયાત – ફોર્મ-૩૧ માં ઘોષણા – તેલના શુદ્ધીકરણમાં પોતાને તેમજ જોબ વર્ક ધોરણે રોકાયેલી પેઢી – જોબ વર્ક માટે ફોર્મ-૩૧ પર આયાત કરેલા કોલસાનો ઉપયોગ કરવાની પરવાનગી નથી – ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ધંધાના ખ્યાલમાં પ્રોસેસિંગ સામગ્રીઓને બાકાત રાખવામાં આવશે નહીં – કાચા માલની પ્રક્રિયા

માટે આયાત કરેલ કોલસો કલમ ૨(અઅ) હેઠળ "ધંધા" ની વ્યાખ્યામાં સમાવિષ્ટ છે – પેઢીની પ્રવૃત્તિઓમાં જોબ વર્કનો સમાવેશ થાય છે જેમાં કોલસાની ખરીદી સામેલ છે અને તે "ધંધા" ની વ્યાખ્યામાં બાકાત રાખવામાં આવેલા ખંડની બહાર આવે છે.

અપીલકર્તા-પેઢી પોતાને તેમજ જોબ વર્ક ધોરણે તેલના શુદ્ધીકરણમાં રોકાયેલી હતી. આ હેતુ માટે, અપીલકર્તા સેન્ટ્રલ કોલ ફીલ્ડ્સ પાસેથી માર્ગ દ્વારા કોલસાની આયાત કરી રહ્યા હતા. જ્યારે અપીલકર્તાએ યુ. પી. સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ હેઠળ નિર્ધારિત ૧૩૦૦ ફોર્મ-૩૧ જારી કરવા માટે અરજી કરી, ત્યારે પ્રતિવાદી નંબર ૨, આસિસ્ટન્ટ કમિશનર (એસેસમેન્ટ),એ અપીલકર્તાને કારણ દર્શક નોટિસ પાઠવી કે શા માટે પેઢી પર દંડ લાદવામાં ન આવે કારણ કે ફોર્મ-૩૧ પર આયાત કરવામાં આવી રહેલા કોલસાનો ઉપયોગ જોબ વર્ક માટે કરવામાં આવી રહ્યો હતો જ્યારે તેનો ઉપયોગ તેમના પોતાના ધંધા માટે થવો જોઈએ. અપીલકર્તાને જોબ વર્ક માટે ફોર્મ-૩૧ પર આયાત કરેલા કોલસાનો ઉપયોગ ન કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. હાઈકોર્ટે એ આદેશને માન્ય રાખ્યો હતો કે અપીલકર્તા દ્વારા જોબ વર્ક માટે આયાત કરવાનો ઇરાદો ધરાવતા કોલસો તેના ધંધાના સંબંધમાં ન હોવાથી, તેના માટે ફોર્મ-૩૧ જારી કરી શકાતું નથી. તેથી, અપીલો દાખલ કરવામાં આવી.

અપીલોને મંજૂર કરતા, કોર્ટે ઠરાવ્યું કે:

૧.૧ સ્વીકાર્યું કે કોલસાની ખરીદી અને આયાત અપીલકર્તા દ્વારા ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યની બહારથી કરવામાં આવે છે અને તેથી, જો અન્ય કંઈ નહીં તો, તેમાં આવશ્યકપણે માલની ખરીદી અને વેચાણ સામેલ છે. વ્યાખ્યા મુજબના "ધંધા" ના ખ્યાલમાં 'પ્રોસેસિંગ સામગ્રીઓ' બાકાત રાખવામાં આવશે નહીં કારણ કે અપીલકર્તા દ્વારા કાચા માલની પ્રક્રિયા માટે આયાત કરેલ કોલસાનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે અને આવી પ્રવૃત્તિ પણ યુ. પી. સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ ની કલમ ૨(અઅ) હેઠળ "ધંધા" ની વ્યાખ્યામાં સમાવિષ્ટ છે. [૨૯૯-ઈ-એચ]

ગણેશ પ્રસાદ દીક્ષિત વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ સેલ્સ ટેક્સ, મધ્ય પ્રદેશ, [૧૯૬૯] ૧ SCC ૪૯૨ અને ધ સ્ટેટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ વિરુદ્ધ એચ. અબ્દુલ બક્ષી એન્ડ બ્રોસ., ૧૫ STC ૬૪૪, પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો.

૧.૨. જ્યારે અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિઓમાં તેના દ્વારા કરવામાં આવેલ જોબ વર્કનો આવશ્યકપણે સમાવેશ થશે અને તે કોલસાની ખરીદી કર્યા સિવાય આ જોબ વર્ક કરી શકતા નથી, ત્યારે તેમની પ્રવૃત્તિઓ જો માત્ર સેવાના સ્વરૂપમાં પણ કહેવામાં આવે તો પણ તેમાં કોલસાની ખરીદી સામેલ હશે અને તે કિસ્સામાં

તે "ધંધા" ની વ્યાખ્યામાં બાકાત રાખવામાં આવેલા ખંડની બહાર આવે છે.

[૩૦૦-ઈ]

સિવિલ અપીલ જ્યુરીસ્ટિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૧૬૪ ઓફ ૧૯૯૭.

અલાહાબાદ હાઈકોર્ટના તારીખ ૨૪.૫.૯૬ ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી C.M.W.P. નંબર ૧૦૬૫/૧૯૯૪.

સાથે

સી.એ. નં. ૧૬૫-૧૬૬/૧૯૯૭.

સી.એ. નં. ૧૬૪/૯૭ માં અપીલકર્તાઓ માટે સુનીલ ગુપ્તા અને સુશ્રી મીનાક્ષી અરોરા.

સી.એ. નં. ૧૬૫-૧૬૬/૯૭ માં અપીલકર્તાઓ માટે મેસર્સ જે. બી. દાદાચાંજી એન્ડ કંપની (એનપી).

પ્રતિવાદીઓ માટે આર. સી. વર્મા, મુકેશ વર્મા અને મનીષ શંકર.

કોર્ટનો ચુકાદો જસ્ટિસ રાજેન્દ્ર બાબુ દ્વારા આપવામાં આવ્યો.

શરૂઆતમાં, અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે પ્રશ્નમાં રહેલા કાયદાઓમાં જે સુધારા કરવામાં આવ્યા છે તે વિશે વિદ્વાન વકીલો સ્પષ્ટ નથી. અમે અમારી સમક્ષ મૂકવામાં આવેલી સામગ્રી અને તેમના દ્વારા લેવામાં આવેલા વલણના આધારે આગળ વધવા માટે બંધાયેલા છીએ.

અમારી સમક્ષના અપીલકર્તા યુપી સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ, ૧૯૪૮ (ટૂંકમાં 'એક્ટ') અને સેન્ટ્રલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ ડીલર તરીકે નોંધાયેલી ભાગીદારી પેઢી છે. પેઢી પોતાને તેમજ જોબ વર્ક ધોરણે તેલના શુદ્ધીકરણમાં રોકાયેલી છે. આ હેતુ માટે પેઢીને શુદ્ધ તેલના ઉત્પાદન માટે બળતણ તરીકે ઉપયોગમાં લેવા માટે મોટી માત્રામાં સ્ટીમ કોલસાની જરૂર હતી. સેન્ટ્રલ કોલ ફીલ્ડ્સ, રાંચીથી વારાણસી, જ્યાં અપીલકર્તાની ફેક્ટરી આવેલી છે, ત્યાં સુધી માર્ગ દ્વારા કોલસો લાવવા માટે, અપીલકર્તાને એક્ટ હેઠળ નિર્ધારિત ફોર્મ ૩૧ ની જરૂર હતી અને આસિસ્ટન્ટ કમિશનર (એસેસમેન્ટ) । ટ્રેડ ટેક્સ વારાણસી, પ્રતિવાદી નંબર ૨, ને ૧૩૦૦ ફોર્મ ૩૧ જારી કરવા વિનંતી કરી, જેમણે ફોર્મ ૩૧ જારી કરવાને બદલે એક્ટની કલમ ૧૫-એ(૧)(આર) હેઠળ કાર્યવાહી શરૂ કરી અને અપીલકર્તાને કારણ દર્શાવવા જણાવ્યું કે શા માટે દંડ લાદવામાં ન આવે કારણ કે અપીલકર્તા દ્વારા ફોર્મ ૩૧ પર આયાત કરવામાં આવી રહેલા કોલસાનો ઉપયોગ જોબ વર્ક પર કરવામાં આવી રહ્યો હતો જ્યારે તેનો ઉપયોગ તેના પોતાના ધંધા માટે થવો જોઈએ. અપીલકર્તાએ ઉપરોક્ત

કારણ દર્શક નોટિસનો જવાબ આપ્યો અને એક આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો જેમાં અપીલકર્તાને જોબ વર્ક માટે ફોર્મ ૩૧ પર આયાત કરેલા કોલસાનો ઉપયોગ ન કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો.

હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું કે એક્ટની કલમ ૨૮-એ પેટા-કલમ (૧) સ્પષ્ટ કરે છે કે જે આયાતકર્તા રાજ્યની બહારના કોઈપણ સ્થળેથી રાજ્યમાં કોઈપણ માલ લાવવા, આયાત કરવા અથવા અન્યથા પ્રાપ્ત કરવાનો ઇશદો ધરાવે છે જે આ કાયદા હેઠળ તેના ધંધાના સંબંધમાં આ જોગવાઈ હેઠળ નિર્ધારિત માત્રા, માપ અથવા મૂલ્યનો છે, તેણે ફોર્મ ૩૧ માં નિર્ધારિત ઘોષણા મેળવવી પડશે અને જો તે તેના ધંધાના સંબંધમાં ન હોય તે રીતે માલ લાવવા, આયાત કરવા અથવા પ્રાપ્ત કરવાનો ઇશદો ધરાવે છે, તો તે નિર્ધારિત ફોર્મ ઓફ સર્ટિફિકેટ, એટલે કે ફોર્મ ૩૦, તે જ રીતે મેળવી શકે છે. કોર્ટ સમક્ષ કોઈ વિવાદ નહોતો કે કોલસાના વેચાણ અને ખરીદીના વ્યવહારો કરને પાત્ર હતા અને અપીલકર્તા કલમ ૨૮-એ હેઠળ ઉલ્લેખિત મર્યાદાઓ કરતાં વધુ કોલસાની આયાત કરી રહ્યા હતા અને તેથી, જો તે તેના ધંધાના સંબંધમાં કોલસા લાવવા અથવા આયાત કરવાનો ઇશદો ધરાવે તો તેણે ફોર્મ ૩૧ મેળવવું જોઈએ અને જો તે તેના ધંધાના સંબંધમાં ન હોય તે રીતે કોલસા લાવવા અથવા આયાત કરવાનો ઇશદો ધરાવે તો તે ફોર્મ ૩૨ મેળવી શકે છે.

પ્રતિવાદીઓ દ્વારા કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવેલો કેસ એ છે કે અપીલકર્તા દ્વારા આયાત કરવામાં આવેલો કોલસો તેના ધંધાના સંબંધમાં જ નહીં પરંતુ જોબ વર્ક માટે પણ છે. તેથી, "ધંધા" ની વ્યાખ્યા પર ધ્યાન આપ્યા પછી, હાઈકોર્ટે ઠરાવ્યું કે અપીલકર્તા શુદ્ધ તેલના ઉત્પાદન અને વેચાણના ધંધામાં રોકાયેલા છે અને, તે ઉપરાંત, અપીલકર્તા જોબ વર્ક ધોરણે પણ તેલનું શુદ્ધીકરણ કરે છે; કે "ધંધા" શબ્દમાં જોબ વર્ક, એટલે કે માત્ર સેવાના સ્વરૂપની પ્રવૃત્તિ જેમાં માલની ખરીદી કે વેચાણ સામેલ નથી, તેનો સમાવેશ થશે નહીં; કે, તે જ રીતે, અપીલકર્તા દ્વારા જોબ વર્ક માટે ઉપયોગ કરવાના હેતુથી આયાત કરવામાં આવેલો કોલસો તેના ધંધાના સંબંધમાં નથી અને તેથી તેના માટે ફોર્મ નંબર ૩૧ જારી કરી શકાતું નથી.

હાઈકોર્ટના આ આદેશ સામે અપીલકર્તાએ અપીલ દાખલ કરી છે.

"ધંધા" શબ્દની વ્યાખ્યા એક્ટની કલમ ૨(અઅ) હેઠળ આપવામાં આવી છે અને તે નીચે મુજબ છે:

"ધંધો", માલની ખરીદી અથવા વેચાણના ધંધાના સંબંધમાં, તેમાં નીચેનાનો સમાવેશ થાય છે: –

(I) કોઈપણ વેપાર, વાણિજ્ય અથવા ઉત્પાદન અથવા વેપાર, વાણિજ્ય, ઉત્પાદન, સાહસ અથવા સંબંધના સ્વરૂપમાં કોઈપણ સાહસ અથવા સંબંધ નફો કમાવવાના હેતુથી ચલાવવામાં આવે છે કે કેમ અને

આવા વેપાર, વાણિજ્ય, ઉત્પાદન, સાહસ અથવા સંબંધમાંથી કોઈ નફો મળે કે ન મળે તે ધ્યાનમાં લીધા વિના; અને વનસ્પતિ, મશીનરી, કાચો માલ, પ્રોસેસિંગ સામગ્રી, પેકિંગ સામગ્રી, ખાલી વસ્તુઓ, ઉપભોજ્ય ભંડાર, કચરો અથવા આડપેદાશો, અથવા સમાન પ્રકૃતિના અન્ય કોઈપણ માલ અથવા કોઈપણ બિનઉપયોગી અથવા જૂની અથવા બિનઉપયોગી મશીનરી અથવા તેના કોઈપણ ભાગો અથવા એસેસરીઝ અથવા કોઈપણ કચરો અથવા સ્કેપ અથવા તેમાંથી કોઈપણ (અથવા અન્ય કોઈપણ વ્યવહાર whatsoever) કે જે આવા વેપાર, વાણિજ્ય, ઉત્પાદન, સાહસ અથવા સંબંધના આનુષંગિક છે અથવા તેની સાથે જોડાયેલ છે અથવા આકસ્મિક છે અથવા તેના પરિણામે છે;

પરંતુ તેમાં માત્ર સેવા અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કોઈપણ પ્રવૃત્તિ કે જેમાં માલની ખરીદી કે વેચાણ સામેલ નથી, તેનો સમાવેશ થતો નથી."

હાઈકોર્ટે આ હકીકત પર ભાર મૂક્યો કે "ધંધા" શબ્દમાં 'માત્ર સેવા અથવા વ્યવસાયના સ્વરૂપમાં કોઈપણ પ્રવૃત્તિ કે જેમાં માલની ખરીદી કે વેચાણ સામેલ નથી', તેનો સમાવેશ થશે નહીં. વર્તમાન કિસ્સામાં, સ્વીકાર્યું કે કોલસાની ખરીદી અને આયાત અપીલકર્તા દ્વારા ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યની બહારથી કરવામાં આવે છે અને તેથી, જો અન્ય કંઈ નહીં તો, તેમાં આવશ્યકપણે માલની ખરીદી

અને વેચાણ સામેલ છે. વ્યાખ્યા મુજબના "ધંધા" ના ખ્યાલમાં 'પ્રોસેસિંગ સામગ્રીઓ' બાકાત રાખવામાં આવશે નહીં કારણ કે અપીલકર્તા કાચા માલની પ્રક્રિયા માટે તેના દ્વારા આયાત કરેલ કોલસાનો ઉપયોગ કરે છે અને આવી પ્રવૃત્તિ પણ "ધંધા" ની વ્યાખ્યામાં સમાવિષ્ટ છે.

"ધંધા" અભિવ્યક્તિનો અર્થ સમજાવતા, આ કોર્ટે ગણેશ પ્રસાદ દીક્ષિત વિરુદ્ધ કમિશનર ઓફ સેલ્સ ટેક્સ, મધ્ય પ્રદેશ, ૧૯૬૯ (૧) SCC ૪૯૨, માં ધ સ્ટેટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ વિરુદ્ધ એચ. અબ્દુલ બક્ષી એન્ડ બ્રોસ., ૧૫ STC ૬૪૪, માં કરવામાં આવેલા નીચેના અવલોકનોને ટાંક્યા હતા: –

"વ્યક્તિને ડીલર થવા માટે માલની ખરીદી અથવા વેચાણ અથવા પુરવઠાના ધંધામાં રોકાયેલ હોવું જોઈએ. 'ધંધો' અભિવ્યક્તિ, જોકે વ્યાપકપણે ઉપયોગમાં લેવાય છે, તે અનિશ્ચિત મહત્વનો શબ્દ છે. ટેક્સ કાયદાઓમાં તેનો ઉપયોગ એવી રીતે થાય છે કે તે કોઈ વ્યક્તિના સમય, ધ્યાન અને શ્રમ પર કબજો કરતો વ્યવસાય, અથવા વ્યવસાય છે, જે સામાન્ય રીતે નફો કમાવવાના હેતુથી હોય છે. કોઈ પ્રવૃત્તિને ધંધો ગણવા માટે, વ્યવહારોનો એક કોર્સ હોવો જોઈએ, જે કાં તો ખરેખર ચાલુ રાખવામાં આવ્યો હોય અથવા નફાના હેતુ સાથે ચાલુ રાખવાનો વિચાર હોય, અને રમત અથવા આનંદ માટે નહીં. પરંતુ ડીલર બનવા માટે વ્યક્તિએ તે જ ચીજવસ્તુની ખરીદી, વેચાણ અને પુરવઠાની પ્રવૃત્તિને

અનુસરવાની જરૂર નથી. માત્ર વ્યક્તિગત વપરાશ માટે ખરીદી, એટલે કે નફાના હેતુ વિના, વ્યક્તિને કાયદાના અર્થમાં ડીલર બનાવશે નહીં, પરંતુ જે વ્યક્તિ તેના વેપાર દરમિયાન તેના દ્વારા ખરીદવામાં આવેલી ચીજવસ્તુનો ઉપયોગ કરે છે, અથવા વેચાણ માટે અન્ય ચીજવસ્તુના ઉત્પાદનમાં ઉપયોગ કરે છે, તેને ડીલર તરીકે ગણવામાં આવશે. કાયદાએ વ્યક્તિ દ્વારા ખરીદવામાં આવેલી ખૂબ જ વસ્તુના વેચાણને ડીલર તરીકે ગણવા માટે શરત તરીકે બનાવ્યું નથી; વ્યાખ્યા ફક્ત એટલું જ જરૂરી છે કે નિયમ ૫(૨) માં ઉલ્લેખિત ચીજવસ્તુની ખરીદી ધંધાના કોર્સમાં હોવી જોઈએ, એટલે કે ખરીદી અને નિકાલની સંકલિત પ્રવૃત્તિમાંથી નફો કમાવવાના હેતુ સાથે વેચાણ અથવા ઉપયોગ માટે હોવી જોઈએ. ચીજવસ્તુ પોતે જ બીજી વેચી શકાય તેવી ચીજવસ્તુમાં રૂપાંતરિત થઈ શકે છે, અથવા તેનો ઉપયોગ એક ઘટક તરીકે અથવા આવી વેચી શકાય તેવી ચીજવસ્તુના ઉત્પાદન તરફ દોરી જતી ઉત્પાદન પ્રક્રિયામાં સહાયક તરીકે થઈ શકે છે."

જ્યારે અપીલકર્તાની પ્રવૃત્તિઓમાં તેના દ્વારા કરવામાં આવેલ જોબ વર્કનો આવશ્યકપણે સમાવેશ થશે અને તે કોલસાની ખરીદી કર્યા સિવાય આ જોબ વર્ક કરી શકતા નથી, ત્યારે તેમની પ્રવૃત્તિઓ જો માત્ર સેવાના સ્વરૂપમાં પણ

કહેવામાં આવે તો પણ તેમાં કોલસાની ખરીદી સામેલ હશે અને તે કિસ્સામાં તે "ધંધા" ની વ્યાખ્યામાં બાકાત રાખવામાં આવેલા ખંડની બહાર આવે છે.

તે દષ્ટિકોણથી, હાઈકોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલો દષ્ટિકોણ સાચો નથી અને તેને બાજુ પર મૂકવામાં આવે છે અને બદલામાં આસિસ્ટન્ટ કમિશનર (એસેસમેન્ટ) દ્વારા લેવામાં આવેલો દષ્ટિકોણ પણ બાજુ પર મૂકવામાં આવે છે. અપીલોને મંજૂર કરવામાં આવે છે.

અપીલો મંજૂર થઈ.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.